

Zásady budování
komunikace

a jednotlivé fáze rozvoje
komunikace

Kašníková Pavla

Zásady budování komunikace:

- Začít co nejdříve (raná péče) - včasná a správná DGNz
- Dobrá emocionální vztah k dítěti
- Využívat a rozvíjet veškeré zbytky post. smyslů i smysly nepoškozené
- Předvádět D. vše pod ruce, přesvědčit je o nutnosti poznávat okolní svět
  - D. by mělo vnímat co nejvíce věcí ze svého okolí (*multisenzoriální přístup!!!*)
  - snaha dát vše do souvislostí - př. krmení
- Dobře strukturovat život dítěte
  - pravidelný denní program (*jistota; porozumění tomu, co a jak se děje, kdy a kde se očekávané dění bude odehrávat*)

- Využívání řeči těla (*prvotní navázání kontaktu a vztahu s dítětem*)
  - doteky, láskyplnost, časté chování, hlazení...
  - pozorování jeho reakcí, jejich poznání a diferenciací
- Doprovodné mluvení
  - přirozeně, hlasitě, jasně, v krátkých větách
  - pozorování reakcí (odpovědí) dítěte a pozitivní reakce na ně (pozit. zpětná vazba)
  - domluva s rodinnými příslušníky a jinými lidmi, kteří dochází do kontaktu s dítětem
- Vybrat urč. druh komunikačního módu - co nejdříve
- Počítat s dlouhodobou pasivní komunikací D.
  - trpělivost, trpělivost, trpělivost...
  - dlouhé období přijímání informací bez jakékoliv odezvy, že nám rozumí (*empatie, znalost reakcí D.*)
  - lépe je začínat s menším množstvím pojmů
  - lze využít video (*pozorování změn v chování při komunikaci, reakcí*)

- Naučit D. vybrat si ze dvou možností, naučit vyjádřit ano / ne

- vyjádření ne/porozumění a přání

- nutná **DŮSLEDNOST!!!**

(zařadit oblíbené i neoblíbené věci či činnosti, a přestože si uvědomujeme, že si D. vybralo neoblíbenou věc či činnost, je nutno dodržet jeho volbu i přes negativní reakci D.)

- počet voleb *(zpočátku jen 2)*

- návaznost na samotné vyjádření přání - D. iniciátorem komunikace *(doposud mu byly nabízeny možnosti, pak vyjádřilo přání, potřebu)* - naučit jej, že nemusí čekat na nabízené možnosti

- Stejný druh komunikace u všech lidí přicházejících do styku s D.

- ve škole i doma *(stejně zástupné předměty či znaky)*

- Zapojit do komunikace s D. co nejvíce lidí z blízkého okolí
- Dávat D. zpětnou vazbu
  - reakce na sebemenší snahy D. komunikovat
  - D. pochopí, že je pro něj komunikace přínosem
- Dát D. prostor - možnosti - komunikovat
  - reakce na jeho snahy
  - neustále popisovat dění, osoby a věci kolem D.
  - říct mu, co právě dělá, co ho čeká
  - každodenní prostor pro shrnutí uplynulého i budoucího dne
  - vybízení ke komunikaci (pobízet k volbám a sdělením)

Doporučuje se vedení deníků - zážitky, konkrétní předměty, zvětš. fotky, hmatové vjemy, odstřížky z týdenních plánů apod.

Jednotlivé fáze rozvoje komunikace

- **Orální řeč je podmíněna znakem a symbolem**
(tzn. předešlými vývojovými komunikačními etapami)
- **Chybí obvyklé kompenzační mechanismy (kombin.post.) - vývoj o několik let opožděn**

PRELINGVÁLNÍ OBDOBÍ = „předkomunikační“

- **rozvoj smyslů**
- **manipulační zkušenosti**
- **snaha o navázání kontaktu a vztahu s dítětem**
  - tzv. "rezonanční jev" (vstoupit do jeho světa, opakování, hledání signálů - reakcí, odezvy jejich opakování, řeč těla...)
- **koaktivní (společné) pohybování** (vedení ruky D. pečovatelem - společné provádění běžných úkonů - postupně odbouráváno!)
- **napodobování pohybů: souběžné** (bezprostřední, souběžné)
X pozdržené (postupná časová prodleva - zam. na schopnost D. pozorovat a vstřebat předvedené počínání; nejvyšší úroveň = D. střídá role při napodobování)
- **rozvoj strukturace chování** (dělat urč. věc na urč. místě)
- **často sebestimulující, stereotypní, ritualizační chování** jako kompenzace chybějící normální smyslové stimulace (snažíme se jej přeměnit v komunikační chov.)

ROZVOJ SMYSLŮ

- nepřetěžovat!!!
- stimulace zbytků postižených smyslů a hmatu (dále i chuti, čichu, smyslu pro prostorovou a časovou orientaci)
- smysly jsou stimulovány jednotlivě
  - smysl   taktilně kinestetický,
                 hmatový,
                 zrakový,
                 sluchový

Stimulace taktilně kinestetického smyslu:

- uchopování, upouštění, rozeznávání prstů, rozhýbávání kloubů ruky, používání nástrojů

Stimulace hmatu:

- rozvoj citlivosti pokožky (hlazení, škrábání, tření, teplo, zima...)
- zaměřujeme se zejm. na ruce (pak ramena, nohy)
- info o materiálech, tvarech, povrchu, teplotě, formách

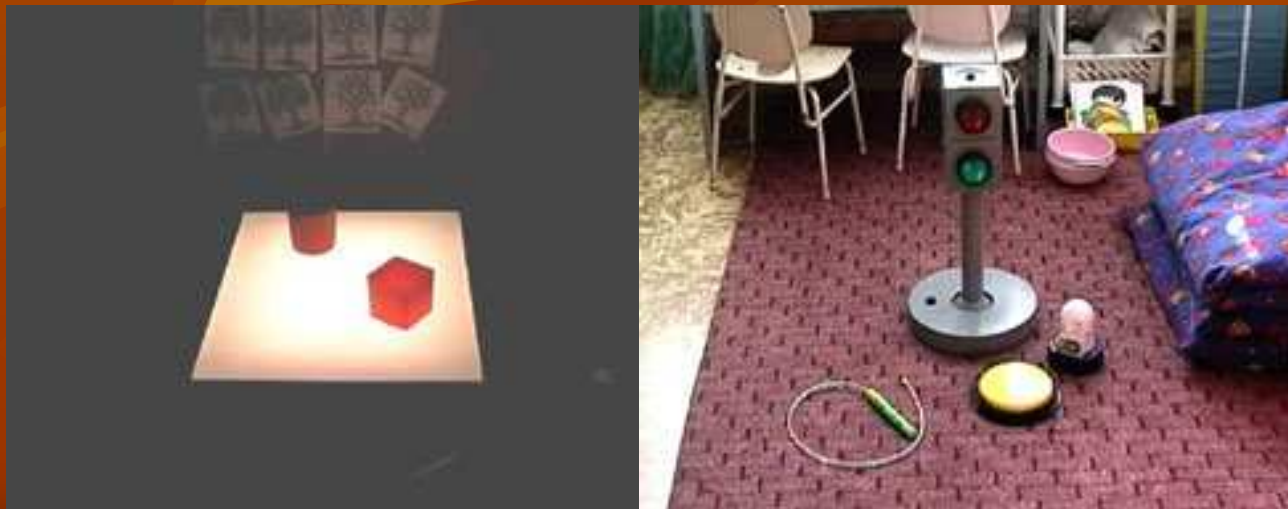
Stimulace sluchu:

- *uvědomování* si zvuků kolem sebe (vyzývat D. k tomu, aby věnovalo pozornost danému zvuku) - sluch. cvičení se zrak. oporou, pak bez opory
- *rozlišování* zvuku - mezi dvěma a více předměty (se/bez zrak.opory)
- *poznání* zvuku (spojení zvuk + původce zvuku)
- *pochopení* zvuku / pokynu při činnosti mimo pravidelná sluch. cvič.

Stimulace zraku:

- *vzbudit pozornost na světlo*
(kontrasty, baterka ve tmě)
- dokud D. nezačne na něj reagovat
- *sledování zdroje světla*
- *diferenciace světla, barev*

„LIGHT BOX“ (světelná panel)

„little room“

temná místnost

jiné pomůcky

Je nutno rozvinout chápání znaků:

(budování systému kategorií)

POROZUMĚNÍ SIGNÁLU

- budování systému asociací - na urč. signál očekávané chování (*plavky - plavání, nákupní boty - procházka,...*)
- vytváření tzv. anticipačních předvídatelných situací (*kdy je dítě samo schopno uhodnout, jaký bude následující krok*)
- nesčetné opakování!!!
- pochopení souvislosti mezi předmětem a znakem (a později mezi znakem a slovem)

NAPODOBOVÁNÍ signálu

PŘIROZENÉ ZNAKY

- **znaky v konkrétních situacích** (zpočátku užívány v úzkém okruhu) = tzv. „přirozené znaky“
  - s konkrétními předměty jako pomůckami (tzv. „odkazovače“) - *D. odkazuje na urč. činnost, vyjadřuje svá přání (tzv. signální chování)*
  - bez pomůcek - jen pohyb (prováděný námi // prováděný samostatně dítětem)
- **znaky i v jiných situacích, kontextech** (časté opakování!!!)

SYMBOLY A HRA

- cíl: pochopení symbolu jako zástupného prvku (nahrazení reálného předmětu něčím, co se odlišuje vnější podobou)
- hry na „konání jako by“
- *Př.: Chování miminka*
  - *kojenec - napodobení: panenka - vařečka*

POROZUMĚNÍ ZNAKŮM

- cíl: pochození, že každou věc lze označit
(*prstovou ABC, Brailleovým písmem, psanou nebo mluvenou řečí*)
- spojení s doprovodným mluvením a TADOMA metodou
- Příprava - důraz na vnímavost (zrakovou či hmatovou - dle postižení):
znak pro určitý pojem (pojem „jíst“ + znak „J“)
(u vyspělých dětí můžeme užít „spelování“ celého slova)
- Dítě znak napodobuje
- Dítě znak samostatně používá
- Pozn.:
  - u nadaných dětí se zbytky zraku - jakmile si osvojí prstovou ABC, mohou si osvojit i písmo a snáze i artikulovanou řeč
  - u méně nadaných dětí - komunikace formou prstové ABC

Výběr a pořadí pojmů zohledňuje objekty, subjekty, činnosti a vlastnosti, které:

- vyplývají z konkrétních životních situací dítěte
- osobní význam pro dítě
- rozvíjí uvědomování si sama sebe
- označují časové a prostorové struktury

POUŽITÁ LITERATURA:

- **Vzdělávání hluchoslepých. I [elektronický zdroj] / Libuše Ludíková.. -- [Brno : Masarykova univerzita v Brně. Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky, 2003]**
- **Vzdělávání hluchoslepých. III / Libuše Ludíková.. -- 1. vyd.. -- Praha : Scientia, 2001.. -- 78 s.**
- **Vzdělávání hluchoslepých. II / Eva Suralová.. -- 1. vyd.. -- Praha : Scientia, 2000.. -- 78 s.**
- **Hluchoslepota : lidé s ní a kolem ní / Dana Štěrbová a kolektiv. -- 2. vyd.. -- Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. -- 103 s. : il. + 1 DVD**
- **Ujměte se mě : výchova hluchoslepých dětí / Verena Cardinaux, Hubert Cardinaux, Armin Löwe.. -- 1. české vyd.. -- Praha : Scientia, 1999.. -- 119 s. : il.**